

Devleti Değil Toplumu Merkeze Almak

Suzan Akıpa

Savaşın Panzehri Olarak
Devlet-Toplum Müzakeresi:
Demokratik Entegrasyon

Yüksel Genç

Kadın Özgürlükçü
Perspektiften Demokratik
Entegrasyon

Meral Çiçek

Yeniden Entegrasyon mu
Birleşme mi?

Fatime Üzümler

Rojava'daki Kürt Direnişini
Fanon'un Düşüncesiyle
Okumak

Başak Sarıdal

Her Bedende Direniş, Her
Tutamda Özgürlük

İÇİNDEKİLER

1

**Savaşın Panzehri Olarak Devlet-Toplum Müzakeresi:
Demokratik Entegrasyon**

Suzan Akipa

6

**Kadın Özgürlükçü Perspektiften Demokratik Entegrasyon:
Abdullah Öcalan'ın Kürt Sorununa Devlet-Dışı ve
Ataerkillik Karşıtı Çözüm Paradigması**

Yüksel Genç

10

Yeniden Entegrasyon mu Birleşme mi?

Meral Çiçek

13

Rojava'daki Kürt Direnişini Fanon'un Düşüncesiyle Okumak

Fatime Üzül Levent

16

Her Bedende Direniş, Her Tutamda Özgürlük

Başak Sarıdal

Savaşın Panzehri Olarak Devlet-Toplum Müzakeresi: Demokratik Entegrasyon

Suzan Akıpa-25 Ocak 2026

Öcalan, Kürt varlığının tartışmasız biçimde kazanıldığını, bu varlığın ideolojik-örgütsel bilince kavuştuğunu, özgürlüğe kapı aralandığını, fakat özgürlüğün henüz tam olarak sağlanamadığını; toplumsal bir özgürlük ve sahici bir kurtuluşun ise demokratik ulus kurumlaşması temelinde toplumun kendini dinamik bir şekilde sürekli inşasına dayandırmaktadır

Toplumun karşısına konumlanarak varlığını, iradesini ve taleplerini yok saydığı bir denklemde devlet nasıl dönüştürülebilir? Toplumun devlet ile demokratik temelde müzakeresine dayanan “demokratik entegrasyon”, bu soruya yanıt üretmek için bize olanak sunmaktadır. Bu nedenle de “demokratik entegrasyon”, “Barış ve Demokratik Toplum” sürecinin sonuca ulaşması açısından Abdullah Öcalan’ın tanımladığı üç kilit kavramdan biridir. Diğer ikisi ise “barış” ve “demokratik toplum” kavramlarıdır (İmralı Heyeti, Kamuoyu Açıklaması, 29 Ağustos 2025).

Bu üç kavram, bir bütünün olmazsa olmaz birer parçası gibi, ancak birlikte var olabildikleri oranda bütün tamamlanabilir. Nitekim kavramlar arasında gerilimden azade, bütünlüklü bir ilişki söz konusudur; yani herhangi bir kavram, eş zamanlı olarak diğerinin tamamlayıcısıdır.

Birleşme, bütünleşme anlamına gelen entegrasyon kavramı, içerik olarak esasında nötrdür. Tek başına ne demokratik ya da özgürlükçü ne de iktidarcı ya da sömürücüdür. Kavrama işlerlik kazandıran, içeriğini dolduran, karakterini oluşturan ve murat edilen

sonuçları belirleyen temel bazı unsurlar vardır: Entegrasyonu hedefleyen öznenin devrimci-dönüştürücü gücü, hedefi, yöntemi gibi. İşte tam da böylesi bir düzlemde “demokratik entegrasyonun” esasını anlamak, tartışmak; bu temelde amacı belirleyip amaca denk bir mücadele hattı ve mücadele yöntemi inşa etmek ve en önemlisi de gerekliliklerini bu yolla belirlemek önemlidir.

İnkârdan Varlığa, Varlıktan Özgürlüğe

Cumhuriyetin kurucu unsuru olmasına rağmen, aynı Cumhuriyet tarafından bir bütün olarak inkâr edilen Kürtlerin son yarım asırlık mücadelesi, fiziksel ve kültürel düzeyde bir varlık-yokluk mücadelesi niteliği taşımış; Kürt varlığı, yarım asırlık bu mücadele aracılığıyla mümkün kılınmıştır.

Öcalan, Kürt varlığının tartışmasız biçimde kazanıldığını, bu varlığın ideolojik-örgütsel bilince kavuştuğunu, özgürlüğe kapı aralandığını, fakat özgürlüğün henüz tam olarak sağlanamadığını; toplumsal bir özgürlük ve sahici bir kurtuluşun ise demokratik ulus kurumlaşması temelinde toplumun kendini dinamik bir şekilde sürekli inşasına dayandırmaktadır (Abdullah Öcalan, *Barış ve Demokratik Toplum Manifestosu*, 2025).

Bu anlamda Kürt varlığının kazanılması ve bilince kavuşması sürecinde devrimci ve kurucu bir rolü olan Öcalan’ın geliştirdiği demokratik ulus perspektifi ile örülecek toplumsal gerçeklik, entegrasyonun demokratik nitelik taşıyıp taşımadığını belirleyen temel unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Nedir, Ne Değildir?

Demokratik entegrasyon en kestirmeden, farklı kimlik veya grupların, kendilerine has bu farklılıkların siyasal ve hukuki zeminde tanındığı, ama aynı zamanda bu farklı kimlik veya grupların eşitliğinin de sağlandığı bir bütün olarak tanımlanabilir.

Belki de bunun en şiirsel tanımı, Nazım Hikmet’in “Bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçesine” ifadesidir. Fakat buradaki kardeşliğin, bir asırdır süregelen Türk, Sünni ve erkek kimliğinin inkâr ve asimilasyona dayalı kardeşlik anlayışı olmadığı açıktır. Bu kardeşlik, ulus-devlet sınırlarının aşağısında ve yukarısında yer alan Kürtlere uygulanan farklı politikalar da değildir.

Tam olarak bu sebeple Öcalan’ın dediği gibi, Türk-Kürt ilişkisinin bin yıllık iki “sütun” olarak bugüne geldiğinin tespit edilmesi önemlidir (İmralı Heyeti, Kamuoyu Açıklaması, 4 Kasım 2025). Öcalan, sütun tanımlamasıyla, Kürtlerin ve Türklerin eşit ve fakat farklı birer özne olduğunu; bu sütunların oluşturacağı bütünlüğün ancak bu iki sütun sayesinde ve

bu iki sütunun diğer halklarla kurduğu eşitlik temelinde ayakta kalabileceğini ifade ederek kardeşliği tarihsel, siyasal ve hukuki bir zemine oturtmaktadır.

Demokratik Entegrasyon Üzerine

Demokratik entegrasyon, esasında bir tarafın devlet, diğer tarafın demokratik toplum olduğu bir ilişkiselliği öngörüyor. Bu ilişkiyel olma hâli içinde toplum ve onun mücadelesi, devletin içine yerleşip de kendini tasfiye etmeyecektir. Tam tersine toplum, devletle temas etme anlarında ve alanlarında, devleti toplum lehine dönüştürecek ve toplumun hareket kabiliyetini genişletecektir. Böylece devlet, demokratik bir karakter kazanabilecek; küçülerek topluma alan açılacak, “daha az devlet, daha çok toplum”un hâkim kılınması mümkün olabilecektir.

Demokratik entegrasyon, devleti ve toplumu hem birbirine bağlayan hem de karşı karşıya getiren bu bağların, devlet aleyhine ve toplum lehine demokrasiden yana pozisyon alması noktasında sergilenen ve bir basınca dönüşen toplumsal direniştir. Bu anlamda, demokratik entegrasyon hem devletin dünkü, bugünkü ve yarınki yapısını hem de bu devlet karşısında toplumsal mücadelenin alacağı şekli (*Kaan A. Korkmaz & Kemal Taylan Abatan*) yeniden düşünen, dönüştüren, eyleyen bir kavrayış biçimidir.

Bu kavrayış biçimi ise demokratik siyasetle şekillenir. Devletin bu yeni yapısı karşısında toplumsal mücadelenin açacağı manevra alanlarının toplum lehine yine toplum tarafından doldurulması, demokratik siyasetle mümkün olur. Dolayısıyla, entegrasyona sıfatını kazandıran temel unsur, siyasal mücadelenin ufkudur. Böylesi siyasal bir mücadele, devletin müdahalesi karşısında toplumun öz savunması da olabilmektedir.

Ne yapılmalı?

Kuşkusuz demokratik entegrasyon, devletin mevcut yapısını değiştirmesini zorunlu kılmaktadır. Kuruluşundan itibaren tekçi, milliyetçi, cinsiyetçi ve dinci kodların bir sonucu olarak; kırım, kıyım, inkâr ve asimilasyon dışında, Kürt halkı ve kadınlar başta olmak üzere halklar, inançlar ve topluluklar lehine başkaca bir birikim ortaya koymadan günümüze ulaşan devletin demokrasi ve özgürlük yönünde adım atması, demokratik entegrasyonla mümkün olabilecektir.

Bu adımların kalıcı, sistematik ve kurumsal olması açısından elbette gerek yasal gerek anayasal gerekse de uluslararası sözleşmesel düzeyde ilerici değişiklikler gerekecektir. Zira, bahsi geçen tekçi, milliyetçi, cinsiyetçi ve dinci kodları değiştirmeyi hedeflemeyen bir hukuk, meşru ve demokratik toplum hukuku olmayacaktır. Dolayısıyla demokratik

entegrasyon, eski kodlardan arındırılmış yeni ve kurucu bir hukuk gerektirmektedir. Demokratik entegrasyon hukukunda, bireysel hak ve özgürlükler ile kolektif hak ve özgürlükler, birbirinden kopmaz niteliktedir.

Bu yeni düzen, farklı grup ve kimliklerin kolektif varlığının hukuk kapsamına alınmasıdır. Kürt örneği özelinde ele alırsak, demokratik entegrasyon; hem evrensel insan hakları kapsamında Kürtlerin temel hak ve özgürlüklerinin kullanımının hem de Kürt halkının kolektif varlığı, hakları ve temsiline, diğer bir deyişle bir bütün olarak Kürt olgusunun -deyim yerindeyse hem ağacın hem ormanın varlığının- bütüncül bir yaklaşımla hukuk içine alınmasıdır. Bu; Kürdün hukukunun yok sayıldığı, Kürtlerin hukuk dışında tutulduğu bir zeminden, demokratik entegrasyon yasalarının ve hukukunun adım adım inşa edilerek çıkılmasıdır. Nitekim bugün Rojava'ya yapılan saldırılar ve yürütülen savaş; Kürt kadınlar başta olmak üzere Kürt halkının büyük bedellerle elde ettiği kazanımlarına karşı yüzyıllık devlet aklının inkâr etme, hukuk dışına itme, statüsüz bırakma ve demokratik entegrasyonu engellenme politikaların ısrarı ve güncel halidir.

Bununla birlikte, Meclis çatısı altında kurulan komisyonun bütün bu ilkeler bağlamında çalışma yürütmesi ve bu temelde meclise rapor sunması, “Barış ve Demokratik Toplum” sürecinin hukuki boyutunun inşa edilmesine ivme kazandıracaktır.

Bu değerlendirmelerle birlikte; toplum-siyaset-entegrasyon üçgeninde, bir yanılgıya dikkat çekmek önemlidir. Toplumun kaderi, tek başına demokratik entegrasyona bağlı değildir. (Kaan A. Korkmaz & Kemal Taylan Abatan). Tek başına hukuk da toplumun yegâne garantörü değildir. Esas olanın toplumsal ve siyasal güç olduğu bilinciyle hukuku, devletin müdahalesini minimize edecek bir bariyer ve demokrasiyi ilerletecek bir kaldıraç olarak görmek önemlidir. Diğer bir esas ise toplumun, demokratik siyaset üretme kapasitesini koruyarak ve bunu örgütleyerek devleti değişime-dönüşüme zorlamasıdır. Zira toplum; bu kapasiteden uzaklaşır ve bir an ayağı takılıp da hantallık tuzağına düşerse, entegrasyonun demokrasi aleyhine değişmesine kapı aralanacaktır.

Sonuç Yerine

Demokratik entegrasyonu, yazının en başında, eşitlik ve özgürlüğün sağlandığı bir bütün olarak tariflemiştim. Bu bütünün inşa edilmesi ve giderek güçlendirilmesi için bizzat devletle görüşmeler yapan Öcalan, bunun ancak devletle yapılan demokratik müzakere yöntemiyle sağlanacağını vurgulamaktadır. (Abdullah Öcalan, *Barış ve Demokratik Toplum Manifestosu*, 2025).

Müzakere, tam da hedeflediği gibi eşit ve özgür koşullarda yapıldığı oranda, demokratik olma vasfına layık olacaktır. Bundandır ki, demokratik toplum adına müzakerelere katılan Öcalan'ın eşit ve fiziki özgürlük şartlarının sağlanması, demokratik entegrasyonun en öncelikli gerekliliği olarak görünmek durumundadır.

Eğer, entegrasyonun demokratik olması için yeni ve kurucu bir hukukun gerekliliğine vurgu yapıyorsak -ki bu dönemin en temel vurgusudur- 27 yıldır tamamen hukuk dışı bir ada hapisanesinde tutulmasına rağmen, teorik ve pratik gücü ile -her zaman yaptığı gibi- bugün de “Barış ve Demokratik Toplum” sürecini başlatan ve bunu sürdürmek için çaba gösteren Öcalan'ın hukuk kapısından içeri girmesi, bu kapıyı demokratik toplum için de ardına kadar açık tutacak en büyük kilit olacaktır.

Kadın Özgürlükçü Perspektiften Demokratik Entegrasyon: Abdullah Öcalan'ın Kürt Sorununa Devlet-Dışı ve Ataerkillik Karşıtı Çözüm Paradigması

Yüksel Genç-25 Ocak 2026

Klasik ulus-devlet anlayışında entegrasyon, farklı kimliklerin egemen kimlik içerisinde eritilmesi anlamına gelir. Bu süreç, yalnızca etnik ve kültürel değil, aynı zamanda cinsiyet temelli bir asimilasyonu da içerir. Ulus-devletin kuruluş sürecinde kadınlar; aile, namus ve biyolojik rol söylemleriyle siyasal alanın dışına itilmiş; erkek yurttaşlık normu evrensel kabul edilmiştir

Kürt sorunu, tarihsel olarak ulus-devlet paradigması içerisinde ele alınmış; çözüm arayışları ya devletleşme hedefi ya da devlet içi reformlarla sınırlı kalmıştır. Bu yaklaşımlar, sorunun etnik ve siyasal boyutlarına odaklanırken, ataerkil iktidar ilişkilerini ve kadınların sistematik dışlanmasını büyük ölçüde görünmez kılmıştır. Oysa Kürt sorunu, aynı zamanda yapısal bir kadın özgürlük sorunu niteliği taşımaktadır.

Bu yazı bu nedenle, Abdullah Öcalan'ın geliştirdiği demokratik entegrasyon paradigmasını, kadın özgürlükçü bir perspektiften incelemeye odaklanmıştır.

Öcalan'ın açıktan kadını yeni paradigmanın temel inşacı gücü olarak ilan eden açıklamaları, bu perspektiften tartışmayı daha kıymetli kılmıştır. Nihayetinde entegrasyon; yalnızca devlet-toplum ilişkisini yeniden düzenleyen bir siyasal model değil, aynı zamanda erkek egemen iktidar biçimlerini çözmeyi hedefleyen bütünlüklü bir toplumsal dönüşüm projesi olarak karşımızda durmaktadır. Kadın özgürlüğü, bu paradigmada tali bir unsur değil; demokratik toplumun ve demokratik entegrasyonun kurucu zemini olarak ele alınmaktadır. Bu önemli role karşın demokratik entegrasyon ve kadın özgürlük perspektifi arasındaki ilişki, hak ettiği tartışma zeminine tam olarak

yerleşebilmiş değildir. Yazı, tam da bu ihtiyaçtan yola çıkarak; demokratik entegrasyonun Kürt meselesi dâhil sorunların çözümüne, kadın öncülüğünde nasıl bir “üçüncü yol” sunduğunu; demokratik ulus, demokratik siyaset, jineolojî ve bütüncül hukuk kavramları çerçevesinde tartışmaya açmaktadır.

Geçmiş çözüm yaklaşımları

Kürt sorunu, uzun süre ulus-devletin tekçi ve merkezîyetçi yapısı içerisinde tanımlanmış; çözüm yaklaşımları ya bağımsız bir devlet kurma hedefiyle ya da mevcut devlet yapısı içinde sınırlı reform talepleriyle şekillenmiştir. Bu çerçevede geliştirilen politikalar, sorunun çok katmanlı toplumsal boyutlarını yeterince ele alamamış; özellikle ataerkil iktidar ilişkileri ve kadınların sistematik dışlanması büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Oysa Kürt sorunu, yalnızca bir kimlik ya da egemenlik meselesi değil; aynı zamanda derinleşmiş bir toplumsal cinsiyet ve kadın özgürlüğü sorunudur.

Abdullah Öcalan’ın geliştirdiği demokratik entegrasyon paradigması, bu çoklu tahakküm biçimlerine karşı bütünlüklü bir çözüm perspektifi sunmaktadır. Demokratik entegrasyon, devlet ile toplum arasındaki ilişkiyi yeniden tanımlarken, erkek egemen iktidar yapılarını aşmayı ve kadınların özgür özne olarak toplumsal ve siyasal yaşamın kurucu gücü hâline gelmesini esas alır. Bu yönüyle paradigma, demokratik konfederalizm, demokratik modernite ve demokratik ulus kavramlarının devletle ilişki kuran pratik boyutunu ifade etmektedir.

Entegrasyonun Yeniden Tanımı: Ataerkil Asimilasyona Karşı Özgür Bütünleşme

Klasik ulus-devlet anlayışında entegrasyon, farklı kimliklerin egemen kimlik içerisinde eritilmesi anlamına gelir. Bu süreç, yalnızca etnik ve kültürel değil, aynı zamanda cinsiyet temelli bir asimilasyonu da içerir. Ulus-devletin kuruluş sürecinde kadınlar; aile, namus ve biyolojik rol söylemleriyle siyasal alanın dışına itilmiş; erkek yurttaşlık normu evrensel kabul edilmiştir.

Öcalan’ın “demokratik” ya da “pozitif entegrasyon” vurgusu, bu asimilasyoncu ve erkek egemen entegrasyon anlayışına köklü bir itiraz niteliğindedir. Demokratik entegrasyon, kadınların kendi kimlikleri, tarihleri ve örgütlü güçleriyle toplumsal bütüne katılımını esas alır. Bu katılım, bir uyum ya da teslimiyet süreci değil; özgür özneleşmeye dayalı yeniden kuruluş sürecidir.

Kadın özgürlükçü perspektiften entegrasyon, kadının devlete, aileye ya da erkeğe uyum sağlaması değil; toplumu, siyaseti ve ahlaki düzeni dönüştürerek özgür birlikteliği inşa

etmesi anlamına gelir. Bu nedenle demokratik entegrasyon, durağan bir politika değil; ataerkil yapıya karşı süreklilik arz eden bir mücadele ve dönüşüm sürecidir.

Kadın Öncülüğünde Üçüncü Yol Olarak Demokratik Entegrasyon

Demokratik entegrasyon yaklaşımı, Kürt sorunu bağlamında iki baskın çözüm modelini aşan bir “üçüncü yol” önermektedir. Bir tarafta ulus-devletin asimilasyoncu ve merkezîyetçi entegrasyon politikaları, diğer tarafta ise devlet kurmayı esas alan ayrılma stratejileri bulunmaktadır. Her iki model de iktidarı çoğunlukla erkek egemen biçimde yeniden üretme riski taşır.

Kadın özgürlükçü perspektiften demokratik entegrasyon, bu ikiliği aşarak demokratik toplumu ve kadın öncülüğünü merkeze alır. Bu yaklaşımda hedef, yalnızca toplumun devlete entegrasyonu değil; devletin erkek egemen karakterinin çözülerek topluma doğru dönüştürülmesidir. Dolayısıyla demokratik entegrasyon, devletin demokratikleşmesiyle birlikte ataerkil iktidarın tasfiyesini zorunlu kılar.

Demokratik Ulus ve Kadın Özgürlüğü

Öcalan’ın ulus-devlet paradigmasından kopuşu, demokratik ulus kavramında somutlaşır. Demokratik ulus; ortak soy, tek dil ya da homojen kimlik üzerine değil, ahlaki-politik toplum ve çoğulluk üzerine kurulur. Kadın özgürlükçü perspektifte demokratik ulus, kadınların eşit ve özgür bireyler olarak toplumsal yaşamın her alanında yer aldığı bir birliktelik biçimini ifade eder.

Kadınların özgür olmadığı bir toplumsal yapı, ne demokratik bir ulus inşa edebilir ne de kalıcı bir toplumsal barış üretebilir. Bu nedenle kadın özgürlüğü, demokratik ulusun tamamlayıcı bir unsuru değil; onun kurucu harcıdır.

Demokratik Siyaset, Jineolojî ve Erkek Egemenliğinin Aşılması

Demokratik entegrasyon paradigmasında demokratik siyaset, temsili ve profesyonel erkek siyasetinin aşılmasını hedefler. Kadın meclisleri, eşbaşkanlık sistemi ve özerk kadın örgütlenmeleri, bu siyasal anlayışın somut araçlarıdır.

Bu yaklaşımın teorik zemini jineolojîdir. Jineolojî, erkek egemen bilgi üretimini sorgulayan; tarihi, toplumu ve siyaseti kadın hakikati üzerinden yeniden inşa etmeyi amaçlayan özgürlükçü bir bilim perspektifi sunar. Demokratik entegrasyon, bu kadın bilgisinin ve ahlakının toplumsal yaşamda belirleyici hâle gelmesini ifade eder.

Bütüncül Hukuk: Erkek Adaletinden Toplumsal Adalet

Öcalan'ın bütüncül hukuk yaklaşımı, kadın özgürlükçü perspektiften ele alındığında daha da derinleşir. Bu anlayış; anayasal düzenlemelerin ötesinde aile hukuku, emek rejimi, beden politikaları, şiddetle mücadele ve toplumsal ahlak alanlarını kapsar.

Kadınların yaşamını doğrudan etkileyen bu alanlarda köklü bir dönüşüm gerçekleşmeden demokratik entegrasyonun hayata geçmesi mümkün değildir. Erkek egemen hukuk anlayışı yerine, toplumsal çoğul dinamiklerin eşitlik ve özgürlük ihtiyaçları ile uyumlu, kadın özgürlükçü adaleti esas alan yeni bir hukuk perspektifinin inşası gereklidir.

Sonuç olarak;

Abdullah Öcalan'ın demokratik entegrasyon paradigması, kadın özgürlüğü merkeze alındığında yalnızca Kürt sorunu için değil, ataeril modernitenin küresel krizine karşı da evrensel bir çözüm perspektifi sunmaktadır. Bu yaklaşım, entegrasyonu kadınların görünmez kılındığı bir uyum süreci olarak değil; kadın öncülüğünde özgür toplumun inşası olarak tanımlar.

Kadın özgürlükçü demokratik entegrasyon, tamamlanmış bir model değil; sürekli mücadele, örgütlenme ve yeniden kuruluş sürecidir. Bu sürecin başarısı, kadınların özneleşme düzeyi, demokratik siyasetin toplumsallaşması ve ataeril iktidarın ne ölçüde çözülebildiğiyle doğrudan ilişkilidir. Bu yönüyle demokratik entegrasyon, Ortadoğu'da ve dünyada eşit, özgür ve birlikte yaşamın mümkünlüğüne dair güçlü bir kadın özgürlükçü çağrı niteliği taşımaktadır.

Bu çerçevede demokratik entegrasyon, kadınların özgür özne olarak politik, toplumsal ve ahlaki yaşamın kurucu gücü hâline gelmesi; demokratik ulusun, demokratik siyasetin ve bütüncül hukukun önkoşuludur. Bu nedenle demokratik entegrasyon, kadınların sisteme eklemlenmesini değil; sistemin kadın özgürlükçü değerler doğrultusunda yeniden inşasını hedefler.

Öte yandan bu alternatfin hayata geçmesi, yalnızca teorik kabul ile değil; kadınların öz örgütlülüğünü güçlendirmesi, demokratik siyasetin toplumsallaşması ve ataeril iktidar biçimlerine karşı kesintisiz bir mücadele iradesiyle mümkündür. Bu yönüyle demokratik entegrasyon, kadın özgürlük mücadelesinin tarihsel yürüyüşü içinde sürekli yeniden kurulan bir toplumsal dönüşüm sürecidir.

Yeniden Entegrasyon mu Birleşme mi?

Meral Çiçek-25 Ocak 2026

FARC mücadeleyi bırakmıyor ama mücadele biçimini dönüştürüyor. DDR konsepti bu gerçeğin üstünü kapatıyor. FARC ayrıca bireysel yeniden entegrasyon modelinin müdahaleci olduğunu ve eski gerillaları devlete bağımlı kılacağı uyarısında bulundu. Dolayısıyla silahlı mücadeleyi bırakan gerillaların kolektif bir şekilde sivil yaşama geçişini sağlayacak kolektif bir yeniden entegrasyon sürecinin olması gerektiğini savunuyor

1990'lı yıllarda Afganistan, Yugoslavya, Kuzey İrlanda, Kolombiya veya Filistin gibi ülkelerdeki çatışma çözüm süreçleri ile birlikte, uluslararası düzeyde bu süreçleri standartlaştırmaya dönük çabalar da geliştirilmeye başladı. Zira 1990'dan bu yana 150'yi aşkın çatışma çözüm süreci kapsamında 1800'den fazla resmî anlaşma imzalanmıştır. Özellikle Birleşmiş Milletler, 2000'lerden itibaren barış süreçlerini standartlaştırmak ve belirli aşamalarını kategorize etmek için öne çıktı. Bunun sonucu olarak kısaltılışı DDR olan Silahsızlanma-Terhis-Yeniden Entegrasyon (Disarmament-Demobilisation-Reintegration) konsepti, devlet dışı silahlı güçlerin sivil hayata geçişini ele almanın standart bir yolu hâline getirildi. Buna göre eski savaşçılar silahlarını teslim ederek, bağlı bulundukları silahlı yapıları terk ederek ve sosyal ile ekonomik olarak topluma yeniden katılarak sivil yaşama entegre olmalı.

DDR konseptinin ağırlıkta liberal ve devletçi bir bakış açısını yansıttığı, ulusal veya toplumsal bir sorun karşısında kolektifleşerek direnenleri birey düzeyine indirgeyerek

mücadeleden kopardığı, nihayetinde örgütlü yapıların tasfiyesine hizmet ettiği yönünde eleştiriler var. Bununla birlikte müzakere ve çözüm süreçlerinde bu konsepti tamamen reddetmemekle birlikte, kendi kavramsal ve kuramsal çerçevesini katan pratikler de var. 2012-2016 yılları arasında Kolombiya devleti ile FARC ve EP gerillaları arasında yürütülen çatışma çözüm süreci buna örnek gösterilebilir.

Kolombiya’da hükümet ile çeşitli silahlı güçler arasında görüşmeler ve müzakereler 1980’li yıllarda başladı. DDR bağlamında en kapsamlı müzakere süreci, 2002-2006 yılları arasında dönemin Uribe yönetimi ile AUC (Kolombiya Birleşik Öz Savunma Kuvvetleri) arasında sağlanan anlaşmaydı. Bu anlaşma kapsamında 2005 yılında çıkarılan Adalet ve Barış Yasası, daha sonra FARC ile yapılacak barış görüşmelerindeki af ve geçiş dönemi adaleti mekanizmalarına da temel oluşturdu. Burada mühim olan, silahsızlanma ve demobilizasyon aşamalarının geçiş dönemi adaleti ile bağlantılandırılıp salt askerî veya güvenlik çerçevesinin ötesine geçilmesiydi. Yine silahlı güçler için bir yeniden entegrasyon programı oluşturuldu ve Yeniden Entegrasyon İçin Başkanlık Yüksek Konseyi bu programdan sorumlu olacak biçimde kuruldu. 2011 yılında ise, içinde ilgili bakanlıklar yanı sıra BM Barış İnşası Fonu, Uluslararası Göç Örgütü gibi uluslararası yapıların da yer aldığı Kolombiya Yeniden Entegrasyon Ajansı (ACR) kuruldu.

2012 yılında başlayan müzakerelerde ise özellikle FARC, DDR konsepti ve dayandığı kavramlara karşı eleştirilerini daha yoğun dile getirip bazı terimleri reddetti. 2002-2006 yıllarındaki süreçte DDR konseptinin Kolombiya hükümeti tarafından bir isyan bastırma stratejisi olarak kullanılıp araçsallaştırıldığını vurgulayan FARC, gerillaların paramiliter yapıların saldırılarına açık hâle getirildiğine dikkat çekti. Diğer bir eleştiri veya itiraz ise silahlı mücadeleyi bırakmanın hem Kolombiya hükümeti hem de uluslararası kurumlar tarafından teslimiyet gibi yansıtıldığı, ancak silah bırakmanın kendileri açısından mücadeleyi siyasi yollardan sürdürme anlamına geldiğidir. Yani FARC mücadeleyi bırakmıyor ama mücadele biçimini dönüştürüyor. DDR konsepti bu gerçeğin üstünü kapatıyor. FARC ayrıca bireysel yeniden entegrasyon modelinin müdahaleci olduğunu ve eski gerillaları devlete bağımlı kılacağı uyarısında bulundu. Dolayısıyla silahlı mücadeleyi bırakan gerillaların kolektif bir şekilde sivil yaşama geçişini sağlayacak kolektif bir yeniden entegrasyon sürecinin olması gerektiğini savunuyor. Bundan dolayı da yeniden entegrasyon kavramını reddedip, kolektif demobilizasyon yerine kolektif birleşme terimini esas alıyorlar.

FARC'ın bu yöndeki itirazları sonucu Kolombiya Yeniden Entegrasyon Ajansı 2017'de Yeniden Birleşme ve Normalleştirme Ajansı'na (ARN) dönüştürüldü. Öncesinde, 2016'da Ulusal Yeniden Birleşme Konseyi kurulmuştu. FARC-EP'den iki temsilci ve iki hükümet yetkilisinin yer aldığı bu konsey, gerillaların sivil, siyasal ve ekonomik yaşama dâhil olması/edilmesi için temel öneme sahip bir kuruluş olarak değerlendiriliyor.

Entegrasyon bağlamında Kolombiya deneyimindeki en önemli husus, silahlı direniş örgütlerinin çabaları sonucu bireysel konseptlerden ziyade kolektif bir yaklaşımın hâkim kılınabilmesidir. Bu bağlamda yeniden birleşme/buluşma süreci iki aşamadan oluşuyor. Herkes için zorunlu olarak ilk aşama 24 aydan oluşuyor ve bu 2 yıllık süreçte eski gerillalar özel oluşturulan kolektif yaşam alanlarında bir araya gelip hem eğitim görüyor hem de gelecekteki yeni yaşam modelleri üzerinde çalışıyor. İkinci ve uzun vadeli aşama ise 24 aydan sonra başlayıp eğitim, sağlık, ekonomik sürdürülebilirlik ve barınma gibi alanları kapsıyor. Bununla birlikte legal siyasal mücadelenin geliştirilmesi, toplumsal ve dayanışmacı ekonominin inşa edilmesi, ayrıca eski gerillaların onur ve haklarının korunması yeniden birleşme için belirleyici alan ve hususlardır. Bu son nokta, yani direnişçilerin onurlarının korunması çok büyük öneme sahip olup kullanılan dilde de yansımaları buluyor. Eski gerillalar, teslimiyeti çağrıştırdığı için silahsızlanma, demobilizasyon ya da entegrasyon kavramlarını reddediyor. Aynı şekilde Abdullah Öcalan da Barış ve Demokratik Toplum Süreci bağlamında salt entegrasyon değil, demokratik entegrasyon kavramını kullanıp liberal sistemin hâkim naratiflerine karşı bir kuramsal yaklaşım geliştiriyor.

Rojava'daki Kürt Direnişini Fanon'un Düşüncesiyle Okumak

Fatime Üzül Levent-25 Ocak 2026

Rojava özelinde Kürt direnişine yöneltilen ötekileştirme, kimlik düşmanlığı ve güç ırkçılığı bu zihniyetin somut tezahürleridir. “Benim iktidarımdan değilsen”, “benim çizdiğim sınırlara uymuyorsan”, “benim tanıdığım özne değilsen” haklı olamazsın; hatta yaşam hakkın dahi tartışmaya açılabilir. Savaşın sektörel mantığı bu noktada devreye girer: Öteki şeytanlaştırılır, propaganda yoluyla suçlu ilan edilir ve adaletsizlik olağanlaştırılır

“Birisi boğuluyorsa, o an ona yüzmeyi öğretmenin zamanı değildir.”

Bu ifade, yalnızca bireysel kriz anlarına değil, toplumsal ve tarihsel felaket eşiklerine dair de temel bir hakikati dile getirir. Boğulma anı, pedagojinin, ahlaki vaazların ve normatif beklentilerin askıya alındığı bir varoluş eşiğidir. İnsan hayatta kalmaya çalışırken, dışarıdan gelen “nasıl davranması gerektiğine” dair soyut çağrılarını işitemez; içeride bir fırtına varken, dışarıdan gelen her yönlendirme gürültüye dönüşür.

Bu metafor, sömürgecilik, inkâr ve sistematik baskı koşulları altında yaşayan toplulukların deneyimini kavramak için güçlü bir analitik zemin sunar. Frantz Fanon'un düşünsel hattı da esasen bu “boğulma hâli” etrafında şekillenir. Fanon'a göre sömürge düzeni yalnızca siyasal hakları gasp etmekle kalmaz; insanı ontolojik düzeyde değersizleştirir, onu konuşan ve eyleyen bir özne olmaktan çıkarır. Böylesi bir durumda dışarıdan yöneltilen “sükûnet”, “sabır”, “şiddetsizlik” ya da “makul siyaset” çağrıları, çoğu zaman sahici bir diyalog girişimi değil; yaşanan varoluşsal krizi perdeleyen normatif talepler hâline gelir.

Günümüzde savaş, artık yalnızca bir güvenlik meselesi olarak ele alınamaz; aynı zamanda başlı başına işleyen bir endüstri niteliği taşır. Silah ekonomisi, propaganda aygıtları, sosyal medya manipülasyonu ve siyasal çıkar ağları, çatışmaları sürekli yeniden üreten yapısal bir mekanizma oluşturur. Şam hükümeti ile SDG arasındaki hakkaniyetsiz

güç ilişkilerinde de bu mantık açık biçimde gözlemlenmektedir: Gerçekler sistematik olarak çarpıtılmakta, sorumluluk tek taraflı biçimde Kürtlerin omuzlarına yüklenmekte ve bu çarpıtma hem baskıcı politikalarını örtbas etmek isteyen iktidarlar hem de kaostan siyasal ya da ekonomik kazanç sağlayan aktörler için elverişli bir zemin yaratmaktadır.

Bu aşamada Fanon'un şiddet analizi yeniden belirleyici bir önem kazanır. Fanon, şiddeti ne ahlaki olarak yüceltilmesi gereken bir araç ne de soyut bir devrim romantizmi olarak ele alır; aksine, baştan sona şiddetle örülmüş bir sömürge düzeninin tarihsel bir çıktısı olarak kavrar. Hukuk, sınırlar, güvenlik söylemleri ve "meşruiyet" dili, bazı hayatları korunmaya değer kılarken diğerlerini harcanabilir hâle getiren bir hiyerarşi üretir. Bu çerçevede Kürtlerin Rojava'da geliştirdiği direniş ve öz-örgütlenme pratikleri, keyfi ya da irrasyonel bir saldırganlık değil; yok sayılmaya, bastırılmaya ve inkâra karşı verilen bir var olma tepkisi olarak değerlendirilmelidir.

Erich Fromm'un "tepkisel şiddet" kavramı, bu süreci psikososyal düzeyde açıklamak açısından tamamlayıcı bir rol oynar. Fromm'a göre varoluşsal tehdit altında ortaya çıkan şiddet, yıkım arzusundan çok yaşamı sürdürme güdüsüyle biçimlenir. Bu tür tepkilerin anlaşılabilir olması, onların ahlaki olarak idealize edilmesi gerektiği anlamına gelmez; ancak bu tepkileri bütünüyle irrasyonel, ilkel ya da suç kategorisine indirgemek de analitik açıdan yetersizdir.

Hannah Arendt'in şiddet eleştirisi ise bu tabloya önemli bir sınırlama getirir. Arendt, şiddetin kalıcı bir siyasal özgürlük üretemeyeceğini, siyasetin yerini aldığı yeni tahakküm biçimlerine kapı araladığını savunur. Ancak Arendt'in bahsettiği siyasal alan, konuşmanın ve müzakerenin baştan itibaren mümkün olduğu bir zemine dayanır. Fanon'un itirazı bu noktada belirginleşir: Konuşma hakkı daha en baştan gasp edilmiş bir topluluk için, söz söyleme imkânı silah, sınır ve inkâr rejimleriyle bastırılıyorsa, şiddet karşıtı çağrılar çoğu zaman boğulan birine yüzme öğretmeye çalışmaktan ibaret kalır.

Rojava özelinde Kürt direnişine yöneltilen ötekileştirme, kimlik düşmanlığı ve güç ırkçılığı bu zihniyetin somut tezahürleridir. "Benim iktidarımdan değilsen", "benim çizdiğim sınırlara uymuyorsan", "benim tanıdığım özne değilsen" haklı olamazsın; hatta yaşam hakkın dahi tartışmaya açılabilir. Savaşın sektörel mantığı bu noktada devreye girer: Öteki şeytanlaştırılır, propaganda yoluyla suçlu ilan edilir ve adaletsizlik olağanlaştırılır.

Hayır, Rojava halkının başvurduğu şiddet, barışa yönelik bir nefretin, insan ilişkilerinin inkârının ya da sömürgeci düzenin ancak savaş yoluyla sona erdirilebileceğine dair

romantik bir inancın ifadesi değildir. Aksine bu şiddet, tarihsel olarak tüm siyasal, hukuki ve toplumsal kanalları sistematik biçimde kapatılmış bir halkın, kendisine bırakılan son varoluşsal seçeneği tercih etmesinin sonucudur. Burada belirleyici olan, şiddetin bilinçli bir ideolojiye dönüştürülmesi değil; inkâr, bastırma ve yok sayma rejimleri karşısında öznenin hayatta kalma ve tanınma iradesidir. Rojava halkı, kendi somut koşulları içinde mümkün olan son çözümü seçmiş; bu tercih, yerel bir tepkinin ötesine geçerek evrensel bir özgürleşme deneyimi olarak anlam kazanmıştır.

Fanon'un şiddet kavramsallaştırması, Rojava'daki direnişi anlamak açısından yalnızca açıklayıcı değil, aynı zamanda eleştirel bir düşünsel zemin sunar. Fanon'a göre şiddet, sömürgeleştirilmiş öznenin içselleştirilmiş aşağılık duygusundan, edilgenlikten ve umutsuzluktan kurtulmasını sağlayan tarihsel bir kopuş anıdır. Bu "temizleyici" işlev, yıkıcı bir hıncın değil; öznenin kendisini yeniden kurma iradesinin açığa çıkışıdır.

Rojava'da ortaya çıkan direniş, bu yönüyle şiddeti yücelten bir siyasal romantizme değil; sömürgeci tahakkümün görünmez kılınmış yapısal şiddetini açığa çıkarmaya ve aşmaya yöneliktir. Şiddet burada bir amaç değil, tarihsel olarak başka tüm yolların kapatıldığı bir koşullar bütününde ortaya çıkan zorunlu bir araçtır. Bu nedenle Rojava'daki mücadele, yalnızca askeri ya da politik bir karşı koyuş olarak değil; sömürgeleştirilmiş bir toplumun kolektif hafızasını, öznellik kapasitesini ve siyasal tahayyülünü yeniden inşa etme sürecinin sosyolojik ve felsefi ifadesi olarak okunmalıdır.

Sonuç olarak, boğulan birine yüzme öğretmeden önce, onun neden boğulduğunu ve nefes alabileceği koşulların hangi mekanizmalarla sistematik biçimde ortadan kaldırıldığını sormak gerekir. Fanon'un mirası burada anlam kazanır: Şiddeti yüceltmekte değil, şiddeti üreten dünyayı teşhir etmekte. Bu teşhir gerçekleşmeden ne masada ne de sahada adil, kalıcı ve eşitlikçi bir barışın mümkün olması beklenemez. Rojava deneyimi, bu nedenle yalnızca bölgesel bir direniş değil; modern dünyada özgürlük, tanınma ve siyasal öznellik mücadelesinin en çıplak ve öğretici örneklerinden biridir.

Son Not:

- **Arendt, H.** (2023). Şiddet üzerine (B. Peker, Çev.). İletişim Yayınları.
- **Fanon, F.** (2017). Siyah deri, beyaz maskeler (C. Kanat, Çev.). Versus Kitap.
- **Fanon, F.** (2020). Yeryüzünün lanetlileri (Ş. Süer, Çev.). İletişim Yayınları.
- **Fromm, E.** (2018). Sevginin ve şiddetin kaynağı (N. Arat, Çev.). Payel Yayınları.

Her Bedende Direniş, Her Tutamda Özgürlük

Başak Sarıdal-25 Ocak 2026

Ağır koşullar altında direnen Rojava'lı kadınlar tarihin hakikatlerine yazılıyorlar. Bu saldırıları yapanlar iyi bilmeli ki bugün Rojava'da hedef alınan paradigma binbir emekle inşa edildi; elbette ki IŞİD artığı çetelere teslim edilmeyecek. Elbette ki çeteler karanlığın yüzü olarak kalacak; buna karşı coğrafyayı direnişleriyle aydınlatan kadınların ışığında boğulacaklar. Bunu yapanlar şunu da bilsin ki Rojava, nasıl karanlığı delip bugünlere geldiyse bundan sonra da kazanımlarını koruyup Ortadoğu ve dünyaya öncü ve model olma vasfını sürdürecektir

21.yüzyılda Ortadoğu, militarist güçler tarafından yeniden dizayn edilmeye çalışılırken Rojava kazanımı ve kadınların direnişi yine hedefte. Rojava'da HTŞ çeteleri tarafından katlardan atılan kadınların özgürlük ruhu binlerce kadına geçti; kesilen örülü saçın her tutamındaki mücadele bugün binlerce kadının saçlarına miras bırakıldı.

Yeni yüzyılın ilk yıllarında militarist güçler Ortadoğu'nun tüm zenginliklerini kendine hedef belirlemişken, bu hedefe giden yollardan birisi ise Kürt halkını iradesiz bırakıp yıllarca yaşadıkları topraklarını yeniden işgal etmektir. Bu işgaller bugün kendini Rojava'da gösteriyor. Rojava'nın demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü paradigmasını kırıp yerine cihatçı, militarist, tekçi politikalarla kapitalizmi diri tutmaktır. 6 Ocak'ta Eşrefiye ve Şêxmeqsûd mahallelerinde başlayıp geniş bir çemberde yürütülen imha ve tasfiye çabalarına rağmen Rojava'daki Kürt halkı Kobanê ruhuyla alanlarda direnmeye devam etmektedir.

IŞİD-HTŞ çetelerinin Rojavalı kadınları hedef alması elbette ki tesadüf değil; kadın kazanımlarına yönelmiş bir savaştır. Yıllardır kadınlar kendi coğrafyalarının her bir karışında emek, bağlılık ve mücadele vermiş ve Ortadoğu’da ulus-devlet çıkmazına karşı kadın özgürlükçü paradigmayı binbir emekle yaşatmışlardır. Rojava’da kadınlar, çetelerin bütün ezberlerini yıkıp paradigmayı ayakta tutmaya çalışıyorlar. Halk saflarında yer alıp yüzyıllık Kürt hakikatini yaşatan özgürlükçü kadınlar çeteler tarafından katledilip binalardan atılınca kendilerince başarı elde ettiklerini zanneden zihniyetin görmediği ise katledilen direnişçi kadınların ruhunun binlerce kadına çoktan geçtiğidir.

Uluslararası kamuoyunun sessizliğini unutmayan direniş mirasçıları alanlara akın ederek mücadeleyi büyütüyorlar; yine çetelerin kadınların örülü saçını kesip elinde sallaması aciz bir insanlığı gösteriyor. Lakin bunu hatırlatmak gerekir: o örgünün her tutamı özgürlük, her tutamı direniş, her tutamı emektir. İşte artık o mücadele, özgürlük ve emek şimdi binlerce kadının saçlarında uzuyor. Bakur’da 7’den 70’e kadınlar karlı sokaklarda, meydanlarda, sınırlarda saçlarını örerek militaristlere cevap oluyorlar. Tüm bu saldırıların dünyada yaygınlaşmış Jin, Jiyan, Azadî felsefesine karşı cephe almış militaristler tarafından yürütölmekte olduğunu kadınlar çok yaşadı ve bu cepheleri ezberlediler.

Kesilen su, elektrik, internet ve kuşatılan şehirler... Ağır koşullar altında direnen Rojavalı kadınlar tarihin hakikatine yazılıyorlar. Çünkü Rojava’ya yönelen saldırılar yalnızca bir coğrafyadan ibaret değildir; kadınları ve Kürt halkını iradesiz, topraksız, yurtsuz bırakmaktır. Bu saldırıları yapanlar iyi bilmeli ki bugün Rojava’da hedef alınan paradigma binbir emekle inşa edildi; elbette IŞİD artığı çetelere teslim edilmeyecek. Elbette çeteler karanlığın yüzü olarak kalacak; buna karşı coğrafyayı direnişleriyle aydınlatan kadınların ışığında boğulacaklar. Bunu yapanlar bunu da bilsin ki Rojava, nasıl karanlığı delip bugünlere geldiyse bundan sonra da kazanımlarını koruyup Ortadoğu ve dünyaya öncü ve model olma özelliğini koruyacaktır.

Önceki yüzyıllarda imha, tasfiye, inkâr ve soykırım pratiklerini devam ettirmek isteyen zihniyet karşısında tarihin hakikatlerini gösteren Rojava gerçekliği, Kürt halkının iradesini, varlığını ve mücadelesini militarist çetelerin yüzüne vuruyor.

İleriyi, hep ileriye aydınlatarak direnen Rojavalı kadınların direniş ruhu tel örgüleri çoktan aşır Suruç’u, Nusaybin’i, Avrupa’yı ve dünyayı aydınlatıyor. Kadınlar ve Kürt halkı bunu iyi biliyor ki günün sonunda kazanan savaşlar ve saldırılar değil; Kobanê pratiğinde olduğu gibi halkların onuru, direnişi ve mücadelesi olacak.